

Marijan Eiletz

(1926–2019)

»Gledališka zvrst mi je bila vedno pri srcu. V prvem letu na fakulteti sem se vpisal na tečaj scenografije, ki ga je vodil znani Sulo Benavete. Seveda ni trajalo dolgo, da me je odkril Nikolaj Jeločnik in me vključil v svojo gledališko ekipo pri Slovenski kulturni akciji (SKA), kjer je slučajno sodelovala tudi moja zaročenka Pavči Mačkova. V skromnih okoliščinah, a z dinamičnim nabojem Jeločnikovega ustvarjalnega talenta smo dolga leta soustvarjali pomembne dosežke od Linharta do Eliota, od Branka Rozmana do Grahama Greena, pa še kopico drugih. Predstave so bile povečini enkrat, brez repriz. Ena najboljših dramsko-scenskih stvaritev je bila zame Rebulova Pilatova žena, ki jo je Jeločnik delal z nepopisnim navdušenjem. Tam sva si z Nikom zamislila oder sredi dvorane. Scene skoraj ni bilo, če izvzamem podobe v ozadju ... Važen je bil tekst, ki mu je bilo treba dati centralni pomen ... Vso energijo sem vložil v kostume in razsvetljavo. Izognil sem se tradicionalnim tunikam in zasnoval popolnoma *izvenčasna* oblačila, tako kot je zgodba sama izvenčasna. Mislim, da se mi je ta drzna zamisel posrečila, vsaj mene je zadovoljila.« Tako je o svojem gledališkem delu Zori Tavčar ob osamosvojitvi pripovedoval Marijan Eiletz.

MLADOST IN VOJNA LETA

Marijan Eiletz se je rodil 8. aprila 1926 v Slovenj Gradcu v družini uradnika Leopolda in matere Matilde, rojene Bullinger. Leta 1933 so se preselili, ker je oče dobil novo službo; kmalu je postal okrajni glavar za Maribor – desni breg.

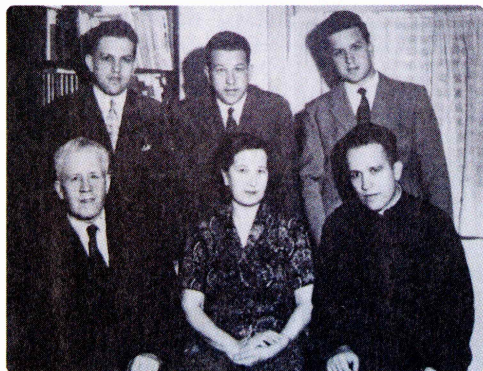
»Tam, v tem nemalo razburkanem mestu, se začne moja otroška doba s prvim razredom osnovne šole. Maribor, to očarljivo romantično mesto, ki je po letu 1918 z nepopisnim zagonom začlenjalo svoj dokončni vplet v slovensko zgodovino, je odstranjeval sledove nemške prisile, ki je dolga stoletja dušila vse, kar je bilo

slovenskega. Bog nam je dal Slomška, nato pa Maistra. Brez teh dveh velikanov bi bila nemška meja danes kje doli pod Celjem. In mi smo takrat nadaljevali njuno delo.« Tako se je Marijan spominjal mesta, v katerem je končal štiri leta gimnazije, izdelal prve lutke in skrbel za oder, sodeloval v katoliških organizacijah, zvedel za skrivno delovanje komunistov, ki so se pripravljali na revolucijo, in po začetku vojne leta 1939 v strahu pričakoval, kdaj se bodo pojavili Nemci.

Prve dni po nemški okupaciji je družina pobegnila v Ljubljano, saj je očetu, ki so mu Nemci takoj odredili hišni pripor, grozilo najhujše. Oče

je dobil službo, vsi štirje sinovi Božo, Marijan, Silvin in Fedor pa so nadaljevali šolanje. Marijan je po atentatih na ljubljanskih ulicah leta 1942 vstopil v protiokupatorsko Slovensko legijo in se kot legionar znašel na Turjaku, se pravočasno odpravil naprej, v začetku leta 1944 pa pridružil domobrancem. Z njimi se je umaknil na Koroško, kjer ga je mati po naključju ali bolje čudežu skupaj z bratom Silvinom rešila iz transporta, ki je bil namenjen v Jugoslavijo.

Iz Vetrinja so se Eiletzovi preselili v begunsko taborišče v Lienz, kjer je Marijan maturiral, od tam v Rim in pred koncem leta 1947 v Argentino.

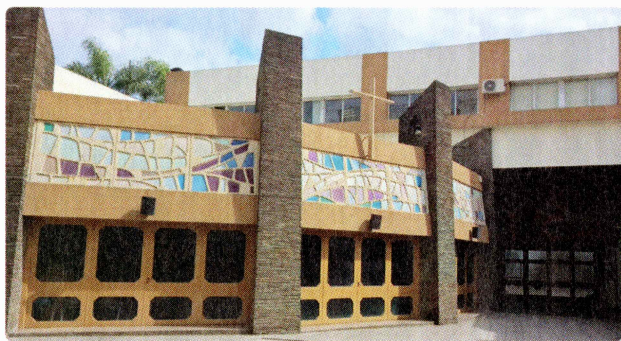
Družina Eiletz nekaj let po prihodu v Argentino; spodaj od leve: oče Leopold, mati Matilda, Silvin; zgoraj: Marijan, Božo in Fedor

Anton Orehar blagoslavlja cerkev Marije Pomagaj, maj 1974

Marijan Eiletz, Mladika

Cerkve Marije Pomagaj v sklopu Slovenske hiše

Spominska oziroma spravna stena v cerkvi Marije Pomagaj

ARGENTINSKA LETA

Marijan Eiletz je sprva opravljal različna dela v Buenos Airesu. Po dveh letih je opravil dodatne izpite za nostrifikacijo mature in se vpisal na Fakulteto za arhitekturo, kjer je diplomiral leta 1958. Ves čas se je udeleževal številnih dejavnosti v slovenski skupnosti, od kulturnih in izobraževalnih do verskih in družabnih. Kmalu po študiju in redni službi se je poročil s Pavči Maček; v svoj dom sta sprejela Mateja, Janiko in Damjana. Že prej je bil dejaven član gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije. V tem sklopu je oblikoval vrsto knjig in revij ter občasno prispeval kako likovno kritiko. Pozneje je sodeloval pri Slovenskem katoliškem akademskem starešinstvu, pisal članke, imel predavanja, sodeloval pri kulturnih prireditvah ...

Leta 1964 je odprl lastno arhitekturno pisarno. Oblikoval je industrijske objekte, šolska poslopja, cerkve, poslovne in društvene stavbe (Slovenska hiša, Slomškov dom, Slovenski dom v Lanusu, Rožmanovo

zavetišče) ter zasebne hiše. Kot arhitekt je bil najbolj ponosen na cerkev v buenosaireškem okrožju Villa Bosch in še na tri ali štiri cerkve, med katerimi je svetišče Marije Pomagaj s spominsko steno. Postavljena je v sklopu Slovenske hiše in se odpira na notranje dvorišče. Svoje stvaritve je razvrstil v dve skupini. V prvi so bila dela po naročilu, pri katerih je moral upoštevati zahteve naročnika. Takih del se je lotil iz nujne. Na drugi strani so dela, ki jih je lahko oblikoval po svojem navdihu, ki so dopuščala ustvarjalni polet. V tem je zares užival.

VRNITEV V OBČESTVO NARODA

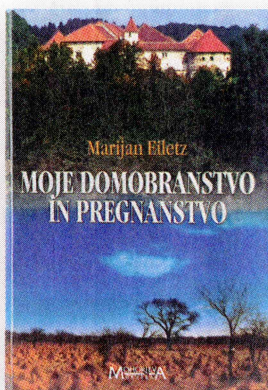
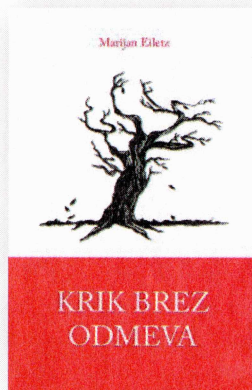
V času slovenske pomladi se je Marijan Eiletz pridružil Svetovnemu slovenskemu kongresu in podpiral osamosvojitve Slovenije. Urejal je reviji *Meddobje* in *Glas SKA* ter bil deset let predsednik Slovenske kulturne akcije. Odločil se je tudi za obračun s preteklostjo. Čutil je, da mora deliti svoja mladostna doživljanja, izkušnje iz druge svetovne vojne,

ki jo je dočakal kot pubertetnik, in spomine na komunistično revolucijo, ki jo je doživel na nasprotni strani. Tako je nastala in leta 2000 v Sloveniji izšla knjiga spominov *Moje domobranstvo in pregnanstvo*. Med pisanjem je zaslutil, da bi morali imeti vsi, ki so v strašni vojni in revoluciji dali življenje za nek ideal, skupen spomenik.

»Sanjam o tem pomniku sredi slovenskega spominskega parka, na najvidnejši točki v osrčju naše prestolnice, kjer bi mogočna monolitna struktura noč in dan pričevala kot simbol sprave med mrtvimi, pa Bog daj, tudi začetek sprave med živimi. V njeni kripti bi bil prostor za kosti neznanih junakov, brez vojaških našitkov in označb, drug ob drugem ležečih in na Vstajenje čakajočih.«

V isti čas kot spomini je postavljen tudi Eiletzov roman *Krik brez odmeva*, ki je izšel prav tako v Sloveniji. Zanj je dobil literarno nagrado Svetlobnica. Marjan Eiletz je zemeljsko pot sklenil 7. januarja 2019 v Buenos Airesu.

Tone Gorjup

Družina Marijana Eiletza; od leve: Matej, Marijan, Pavči, Janika, Damjan

Knjiga spominov *Moje domobranstvo in moje pregnanstvo*, Ljubljana 2000, in roman *Krik brez odmeva*, Ljubljana 2015